

system of public administration, which ensures the solution of important social problems and the satisfaction of urgent public needs in the field of national memory. It has been proven that socio-political processes in the field of national memory, in conditions of full-scale war and threats to territorial integrity, play a particularly important role in the establishment of Ukrainian civic identity and are an integral component of ensuring Ukraine's national security.

Key words: *public policy, public administration, local self-government, authorities, politics of national memory, decolonization, decommunization, full-scale war.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює її безпосередньо та через органи державної влади й органи місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування – це право громадян самостійно вирішувати питання місцевого значення, що стосуються територіальної громади; право обирати та бути обраним до органів місцевого самоврядування і таким чином брати участь в управлінні державними справами [12]. Місцеве самоврядування в умовах демократії є невід'ємним елементом громадянського суспільства й відіграє важливу роль у формуванні та реалізації політики в державі. Органи місцевого самоврядування виступають і в якості інститутів громадянського суспільства, і в якості владних інститутів, що виконують окремі державні функції, забезпечуючи потреби місцевого населення.

Сьогодні, в умовах зростання суспільного інтересу до публічної політики національної пам'яті, що сприяє утвердженню української громадянської ідентичності й таким чином забезпечує національну безпеку держави, роль органів місцевого самоврядування як первинних суб'єктів даної політики суттєво зростає. А повномасштабна війна, розв'язана російською федерацією 24 лютого 2022 р., загострила давно назрілі проблеми у сфері національної пам'яті й тому перед місцевою владою постали нові виклики та нові завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасному науковому дискурсі тема політики національної пам'яті не є новою, зарубіжні та українські дослідники в різних галузях вивчали як загальні, так і окремі її аспекти. Зокрема, проблеми регіонального виміру політики пам'яті в Україні у своїх працях висвітлювали Л. Венгринюк [2], О. Гриценко [6], А. Киридон [9], І. Наумова [14], В. Середа й О. Мазурик [41], Н. Шевченко [43] та ін. Про сучасний стан місцевого самоврядування йдеться в аналітичній доповіді, підготовленій Національним інститутом стратегічних досліджень [13]; окремі аспекти вивчали О. Биков і В. Самань [1], В. Говоров [4], Н. Горло [5], Я. Ювсечко, М. Шаульський, Н. Заєць і Л. Сенів [44] та ін. Аналіз наукового доробку, присвяченого політиці пам'яті, засвідчив значну увагу науковців до процесів декомунізації в період після 2014 р., у тому числі й на локальному рівні, однак управлінський аспект даної політики простежено недостатньо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення ролі органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації публічної політики національної пам'яті в Україні. Для досягнення цієї мети досліджено особливості функціонування системи органів місцевого самоврядування, нормативно-правове забезпечення їх діяльності, взаємодію з органами державної влади, розподіл повноважень, механізми прийняття рішень, участь громадськості у даній політиці, а також основні напрями даної політики в умовах повномасштабної російської війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Органи місцевого самоврядування виступають важливими суб'єктами публічної політики національної пам'яті, відіграючи значну роль в її формуванні та реалізації на місцевому і регіональному рівнях. Систему місцевого самоврядування репрезентують:

- територіальні громади;
- сільські, селищні, міські ради;
- сільські, селищні, міські голови;
- виконавчі органи сільських, селищних, міських рад;

- районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
- органи самоорганізації населення [21].

В умовах воєнного стану в Україні, в межах територій територіальних громад, у яких сільські, селищні, міські ради та / або їхні виконавчі органи чи голови рад не здійснюють покладені на них повноваження, указом Президента України створюються сільські, селищні та міські військові адміністрації [27].

Нормативно-правову основу діяльності органів місцевого самоврядування складають Конституція України [12] та Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні» [21], «Про статус депутатів місцевих рад» [31], «Про службу в органах місцевого самоврядування» [30], «Про органи самоорганізації населення» [22], «Про столицю України – місто-герой Київ» [35], а також регламенти рад, положення про постійно діючі комісії рад, положення про президії рад тощо. Вони визначають організаційні засади, правовий статус, відповідальність, систему органів місцевого самоврядування, їх взаємовідносини із місцевими органами виконавчої влади тощо. Невід'ємним елементом нормативно-правової бази є Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Україною, як членом Ради Європи, у 1997 р. [8].

У сфері політики національної пам'яті органи місцевого самоврядування керуються Законами України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» [29], «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні» [17], «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» [28], «Про увічнення перемоги над нацизмом в Другій світовій війні 1939-1945 років» [36], «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [18], «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» [19], «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [23], «Про охорону

культурної спадщини» [24], іншими актами Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України.

Органи місцевого самоврядування виступають в якості первинних суб'єктів політики національної пам'яті. Сільські, селищні, міські, районні та обласні ради забезпечують формування даної політики та її реалізацію на місцевому і регіональному рівнях. Для вивчення, попереднього розгляду та підготовки питань, а також для здійснення контролю за виконанням рішень ради, в них діють постійні комісії зі складу депутатів. Такі комісії можуть відати окремими питаннями або об'єднувати декілька різних напрямів політики. Наприклад, у Дніпропетровській обласній раді VIII скликання діє Постійна комісія з питань культури та духовності [26], у Львівській – Постійна комісія з питань історико-культурної спадщини та туризму [37], в Одеській – Постійна комісія з питань архітектури, будівництва, регіонального розвитку та культурної спадщини [20] тощо.

Виконавчі функції та повноваження місцевого самоврядування покладені на виконавчі органи рад: комітети сільських, селищних і міських рад, районні адміністрації у містах, які підконтрольні та підзвітні відповідним радам. Виконавчі комітети сільських, селищних і міських рад розробляють та подають на розгляд пленарних засідань відповідних рад місцеві програми культурного розвитку та цільові програми з інших питань. Вони також забезпечують організацію виконання місцевих програм і звітують перед радами про їх перебіг та результати. З іншого боку, виконавчі комітети сільських, селищних та міських рад подають до районних та обласних рад необхідні дані, а також вносять пропозиції щодо програм культурного розвитку районів та областей.

На рівні району та області виконавчі функції здійснюють місцеві органи виконавчої влади (районні та обласні державні адміністрації), яким районні та обласні ради делегують певні повноваження. Місцеві державні адміністрації розробляють програми культурного розвитку району та області, цільові програми з інших питань, програми національно-культурного розвитку національних меншин

(у місцях їхнього компактного проживання). Дані програми затверджуються на пленарному засіданні відповідних рад. Також на пленарному засіданні розглядаються звіти голів місцевих державних адміністрацій, їх заступників, керівників структурних підрозділів про виконання програм. З іншого боку, державні адміністрації, готують та вносять пропозиції до загальнодержавних програм розвитку України.

Управлінська діяльність на місцевому та регіональному рівнях передбачає делегування повноважень: органи виконавчої влади делегують окремі повноваження виконавчим органам сільських, селищних і міських рад; районні та обласні ради делегують окремі повноваження районним та обласним державним адміністраціям. Відповідні органи є підзвітними і підконтрольними в частині делегованих повноважень.

Наприклад, питання культурної та історичної спадщини. Виконавчі комітети сільських, селищних і міських рад здійснюють делеговані їм повноваження щодо забезпечення охорони пам'яток історії та культури, їх реставрації та використання, а також щодо збереження і використання культурного надбання місцевого значення. Натомість питання внесення пропозицій до відповідних державних органів стосовно оголошення об'єктів, що мають історичну або культурну цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом, відносять до самоврядних повноважень виконкомів рад. На рівні ж районних та обласних рад відповідним державним адміністраціям делегуються повноваження не лише щодо організації охорони, реставрації, використання пам'яток історії та культури місцевого значення, а також і стосовно внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення об'єктів, що мають історичну або культурну цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом.

У питаннях реалізації політики національної пам'яті органи місцевого самоврядування співпрацюють із Міністерством культури та інформаційної політики України (МКІП) та Українським інститутом національної пам'яті (УІНП), які є центральними

органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері відновлення і збереження національної пам'яті українського народу. Сьогодні на місцях діє п'ять міжрегіональних відділів УІНП (створені у жовтні 2018 р. [7], а запрацювали впродовж 2019 р.): Західний (м. Львів), Південний (м. Одеса), Південно-східний (м. Дніпро), Північно-східний (м. Харків) та Центральний (м. Вінниця).

Безпосередньо УІНП та його міжрегіональні відділи надають інформаційну та методичну допомоги органам місцевого самоврядування і представникам територіальних громад, місцевим органам виконавчої влади щодо питань національної пам'яті; проводять семінари та консультації щодо реалізації політики на місцях, заходи з популяризації історії України, спростування російських пропагандистських міфів, розкриття правди про сучасну російсько-українську війну тощо. Під час повномасштабної війни актуалізувались питання щодо роз'яснення «деколонізаційного закону» [19], процедури перейменування топонімів та демонтажу пам'ятників і пам'ятних знаків, що містять російську імперську символіку. Співробітники Інституту та його міжрегіональних відділів надають консультації з дискусійних і проблемних випадків секретарям територіальних громад, представникам органів місцевого самоврядування. Позитивні результати для впровадження управлінських рішень на місцях дає співпраця з громадськими активістами та проведення спільних роз'яснювальних заходів тощо.

Сьогодні органи місцевого самоврядування забезпечують реалізацію політики національної пам'яті на місцевому та регіональному рівнях у трьох основних актуальних напрямках. Зокрема, безперервно ведеться робота з популяризації локальної історії як невід'ємної складової національної історії, поширення інформації про важливі для регіону і держави історичні події та пам'ятні місця, про визначних історичних осіб. На місцевому рівні належним чином відзначаються знаменні дати в історії України, вшановується пам'ять жертв трагічних подій тощо.

Другим важливим напрямом є вшанування та увічнення пам'яті учасників російсько-української війни (колемораційні заходи, меморіалізація військової звитяги, просвітницька робота тощо). Пам'ятники, топоніми, інші елементи публічного простору, що прославляють, звеличують, вшановують військову звитягу українського народу, покликані сприяти консолідації суспільної думки та об'єднувати українську громадянську націю навколо спільної героїчної історії, забезпечуючи таким чином національну безпеку держави. Це одна зі складових формування колективної пам'яті української нації, адже в її основі поєднуються місцева, регіональна та загальнодержавна пам'яті, пам'ять українського народу, корінних народів та національних меншин, які проживають в Україні та складають єдину українську громадянську націю. Від 2014 р., у зв'язку з російською війною проти України, в суспільстві формуються нові символи національної пам'яті про героїчну боротьбу українського народу за незалежність – з ініціативи місцевих громад та місцевої влади закладаються Алеї Слави героям війни; встановлюються пам'ятники, пам'ятні знаки, пам'ятні дошки; присвоюються імена героїв вулицям, скверам, паркам, навчальним закладам тощо. Для врегулювання питань почесних поховань та виокремлення місць пам'яті захисників України, у травні 2022 р. до відповідного закону було внесено доповнення про Національне військове меморіальне кладовище, що включає місце поховання та музейний комплекс, ритуальну будівлю, інші необхідні споруди для організації почесних поховань загиблих (померлих) осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, забезпечували виконання службових обов'язків та присяги на вірність українському народу [15].

Третій актуальний сьогодні напрям політики національної пам'яті – деколонізація публічного простору – перейменування вулиць, площ, бульварів, майданів та демонтування пам'ятників, монументів, пам'ятних знаків і символів, пов'язаних із російською імперською та радянською політикою. Беззаперечним активізуючим аргументом важливості та нагальної необхідності даного напрямку в політиці національної пам'яті стала розв'язана російською

федерацією повномасштабна війна. Правові засади засудження російської імперської та радянської комуністичної політики в Україні, заборони пропаганди її символіки визначають вже згадувані декомунізаційний та деколонізаційний закони від 9 квітня 2015 р. та 21 березня 2023 р. відповідно [18; 19]. Наразі процеси деколонізації публічного простору тривають по всій Україні [3].

Саме органи місцевого самоврядування забезпечують реалізацію даних напрямів політики національної пам'яті на локальному рівні. Зокрема, підготовку рішень і внесення їх на засідання рад, а також організацію їх виконання після ухвалення, здійснюють виконавчі комітети рад. З цією метою при них створені комісії, що видають питаннями впорядкування об'єктів публічного простору – найменування / перейменування вулиць, провулків, площ, проспектів, парків, скверів, мостів та інших об'єктів на території громади, а також встановлення / демонтування пам'ятників, пам'ятних знаків, меморіальних дощок, символів тощо. Наприклад, в Івано-Франківську діє Комісія з найменування або перейменування об'єктів благоустрою, спорудження пам'ятників, встановлення пам'ятних знаків, меморіальних дощок [25], у Києві – Комісія з питань найменувань [11] та Комісія з питань встановлення пам'ятних знаків [10], в Одесі – Історико-топонімічна комісія [16] тощо.

Після початку повномасштабної війни в територіальних громадах при виконавчих комітетах рад почали створювати комісії з дерусифікації та деколонізації. Наприклад, вже 26 квітня 2022 р. у Тернопільській міській територіальній громаді було створено Комісію з питань найменування (перейменування) вулиць та інших об'єктів, які містять російське походження [33]; 26 травня у Вилківській об'єднаній територіальній громаді Ізмаїльського району Одеської області – Комісію з питань найменування (перейменування) вулиць населених пунктів та інших об'єктів, які містять російське походження [34]; 10 червня – Комісію з питань проведення заходів дерусифікації та перейменування і присвоєння назв вулицям, провулкам, паркам, скверам у межах Дрогобицької міської територіальної громади [32] та ін. Також при радах діють

робочі групи з дерусифікації та декомунізації. Наприклад, при Київській міській раді – Робоча група з опрацювання пропозицій та формування переліку об'єктів міського підпорядкування, назви яких пов'язані з російською федерацією та / або її союзниками (сателітами) (створена 20 травня 2022 р.) [39] і Робоча група з вивчення питань усунення пам'ятних об'єктів, пов'язаних з історією та культурою росії та СРСР з публічного простору міста Києва (створена 14 вересня 2022 р.) [38].

Для ефективної реалізації політики деколонізації Законом України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімій» передбачена чітка процедура та строки ухвалення рішень на всіх рівнях. Зокрема, перейменування населених пунктів та районів, що покладено на Верховну Раду України, здійснюється за поданням пропозицій місцевою владою впродовж шести місяців з дня набрання чинності Закону. Прийняттю рішень органами місцевого самоврядування або місцевими органами виконавчої влади обов'язково передують консультації з громадськістю. У разі, якщо місцеві органи влади не подали у передбачений Законом строк пропозицій щодо перейменування, Верховна Рада постанову про перейменування населеного пункту чи району приймає на підставі рекомендацій УІНП. Пропозиції щодо перейменування населених пунктів Автономної Республіки Крим, назви яких містять символіку російської імперської політики, подає Кабінет Міністрів України після обов'язкового проведення консультації з представницькими органами корінних народів України. Так, за час дії Закону, у Верховній Раді України станом на 1 грудня 2023 р. зареєстровано проекти постанов про перейменування 8 сіл та 1 міста, а за період повномасштабної війни – 12 сіл, 4 селищ, 2 міст і 2 районів (з них перейменовано – 2 села, 2 селища, 1 місто, 2 райони) [40]. Перейменування ж об'єктів топонімій, демонтаж пам'ятників і пам'ятних знаків у межах села, селища, міста покладено на сільські, селищні, міські ради або військові та військово-цивільні адміністрації різних рівнів. У разі, якщо ради

не ухвалили відповідного рішення у відведений їм термін (шість місяців з набрання чинності Закону), таке право мають впродовж трьох наступних місяців сільські, селищні, міські голови або особи, які здійснюють їхні повноваження. В разі, якщо й вони не вирішили дані питання, таке рішення ухвалюють голови обласних державних адміністрацій або особи, які здійснюють їхні повноваження. Дана процедура стосується об'єктів, що не підпадають під дію законодавства про охорону культурної спадщини України [19].

Що ж стосується пам'ятників та пам'ятних знаків, які мають пам'яткоохоронний статус, то в цьому випадку силу набувають положення законодавства про охорону культурної спадщини й процедура прийняття рішень змінюється. Відповідно, рішення ухвалює Міністерство культури та інформаційної політики України за поданням органів охорони культурної спадщини, Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, інших громадських організацій, до статутних завдань яких належить питання охорони культурної спадщини. Долю ж культурних об'єктів, що мають національне значення, вирішує Кабінет Міністрів України за поданням МКІП.

Формування та реалізація публічної політики національної пам'яті є спільною справою всього українського суспільства, яка має об'єднувати громадян навколо визначення та утвердження консолідуючих націю цінностей. Суб'єктами даної політики на всіх рівнях управлінської системи є органи державної влади та органи місцевого самоврядування, державні інституції та інститути громадянського суспільства, приватні структури та бізнес, окремі громадяни (рис. 1). Чітке визначення місця, ролі та взаємовідносин усіх зацікавлених і задіяних акторів за схемою: громадянин – інститути громадянського суспільства – органи місцевого самоврядування – органи державної влади; розроблення та дотримання прозорих правил взаємодії; надання рівного доступу до участі (як безпосередньої, так і опосередкованої) в усіх політичних процесах – все це забезпечить безперебійне і ефективне функціонування управлінської системи у сфері національної пам'яті.

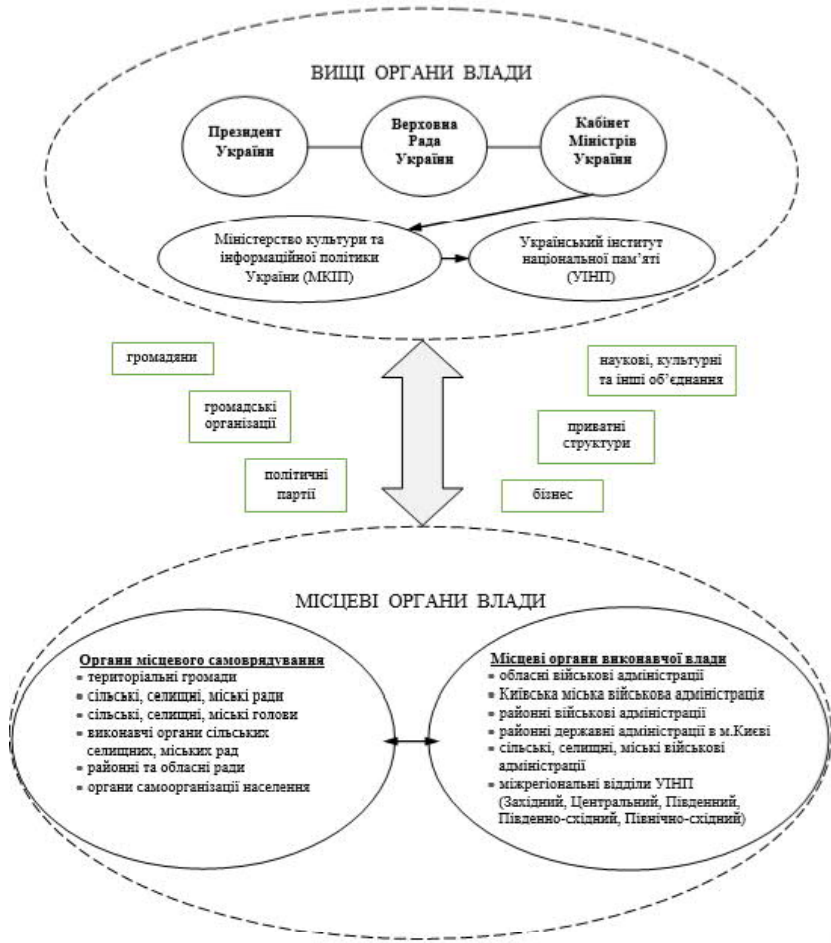

Рис. 1. Система публічного управління у сфері національної пам'яті станом на 1 грудня 2023 р.

Джерело: розроблено автором

Як показує досвід останніх десяти років, суспільний діалог влади і громади є невід'ємним елементом публічного управління

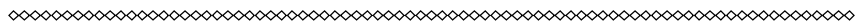
у сфері національної пам'яті. Досить дієвими механізмами участі громадськості у публічній політиці національної пам'яті можуть бути громадські обговорення, членство в консультативно-дорадчих органах при органах влади, участь у вирішенні питань місцевого значення через членство в органах самоорганізації населення, у загальних зборах громадян та громадських слуханнях; громадська експертиза діяльності органів влади; звернення до органів влади, електронні петиції тощо [42, с. 10]. Суттєво спрощує участь громадськості в публічному управлінні діджиталізація, що не лише прискорює та оптимізує управлінські процеси, а й забезпечує дотримання важливих демократичних принципів щодо відкритості та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування.

Висновки. Органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у формуванні та реалізації публічної політики національної пам'яті на місцевому та регіональному рівнях. Сьогодні в Україні діє розгалужена система публічного управління, що забезпечує вирішення важливих суспільних проблем та задоволення нагальних суспільних потреб у сфері національної пам'яті. Безсумнівно, від ефективних дій органів місцевого самоврядування, злагодженої співпраці з органами державної влади, інститутами громадянського суспільства, бізнесом, окремими громадянами, залежить сталий розвиток не лише територіальних громад, а й усієї держави. Суспільно-політичні процеси у сфері національної пам'яті, в умовах повномасштабної війни та загрози територіальній цілісності, відіграють особливо важливу роль в утворенні української громадянської ідентичності, що є невід'ємною складовою забезпечення національної безпеки України.

Стаття надійшла до редакції: 02.08.2023

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ

Світлана Власенко: к. іст. наук, докторант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Мета статті є з'ясувати роль органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації публічної політики національної пам'яті в Україні.

Джерельну базу дослідження склали Конституція України, закони України та інші нормативні акти вищих органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Методологічну основу склали загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: індукції та дедукції, систематизації та узагальнення, логічного та структурно-функціонального аналізу, формально-юридичний тощо.

У статті досліджено особливості функціонування системи публічного управління у сфері національної пам'яті та місце в ній органів місцевого самоврядування як суб'єктів публічної політики. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування, взаємовідносини з органами державної влади, розподіл повноважень, механізми прийняття рішень, форми участі громадськості в політичних процесах та управлінні державними справами тощо. Розкрито сучасний стан забезпечення органами місцевого самоврядування формування та реалізації публічної політики національної пам'яті на місцевому та регіональному рівнях, проаналізовано основні напрями даної політики в умовах повномасштабної російської війни.

В результаті проведеної науково-дослідної роботи було зроблено висновок про важливу роль органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації публічної політики національної пам'яті на місцевому та регіональному рівнях. Визначено, що в Україні

діє розгалужена система публічного управління, яка забезпечує вирішення важливих суспільних проблем та задоволення нагальних суспільних потреб у сфері національної пам'яті. Доведено, що суспільно-політичні процеси у сфері національної пам'яті, в умовах повномасштабної війни та загрози територіальній цілісності, відіграють особливо важливу роль в утворенні української громадянської ідентичності та є невід'ємною складовою забезпечення національної безпеки України.

Ключові слова: публічна політика, публічне управління, місцеве самоврядування, органи влади, політика національної пам'яті, деколонізація, декомунізація, повномасштабна війна.

Received: 02.08.23

References

1. Bykov, O.M. & Saman', V.V. (2022). Funktsionuvannya mistsevoho samovriaduvannya v Ukraini v period pravovoho rezhymu voiennoho stanu [The functioning of local self-government in Ukraine during the legal regime of martial law]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia – Law and public administration*, 3, (pp. 266-269) [in Ukrainian].
2. Venhryniuk, L. Ya. (2012). Polityka pam'iaty v suchasnij Ukraini: poniattia, kharakterystyky, proiavy na rehional'nomu rivni [The politics of memory in modern Ukraine: concepts, characteristics, manifestations at the regional level]. *Panorama politolohichnykh studij: Naukovyj visnyk Rivnens'koho derzhavnoho humanitarnoho universytetu – Panorama of political science studies: Scientific Bulletin of the Rivne State Humanities University*, 9, (pp. 33-39) [in Ukrainian].
3. Vlasenko, S.I. (2023). Podolannya rosijjs'koho kolonial'noho mynuloho v publicnomu prostori Ukrainy iak skladova polityky natsional'noi pam'iaty pid chas povnomashtabnoi vijny [Overcoming the Russian colonial past in the public space of Ukraine as a component of national memory policy during a full-scale war]. *Publichne upravlinnia i administruvannya v Ukraini – Public management and administration in Ukraine*, 35, (pp. 23-29) [in Ukrainian].
4. Hovorov, V.S. (2023). Orhany mistsevoho samovriaduvannya ta vijs'kovi administratsii: aktual'ni problemy funktsionuvannya v umovakh voiennoho stanu [Local self-government bodies and military administrations: actual problems

of functioning under martial law]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu vnutrishnikh sprav – Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 2 (101), 1, (pp. 76-83) [in Ukrainian].

5. Horlo, N. V. (2023). Realizatsiia reformy detsentralizatsii vlady v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Implementation of the reform of decentralization of power in Ukraine under martial law]. *Aktual'ni problemy filosofii ta sotsiologii – Actual problems of philosophy and sociology*, 40, (pp. 171-175) [in Ukrainian].

6. Hrytsenko, O. (2014). *Pam'iat' mistsevoho vyrobnytstva. Transformatsiia symbolichnoho prostoru ta kul'tury pam'iaty v malykh mistakh Ukrainy [Memory of local production. Transformation of symbolic space and culture of memory in small towns of Ukraine]*. Kyiv: «K.I.S.» [in Ukrainian].

7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Deiaki pytannia diial'nosti Ukrain's'koho instytutu natsional'noi pam'iaty vid 3 zhovtnia 2018 r. No. 799 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine Some issues of the activity of the Ukrainian Institute of National Remembrance of October 3, 2018 No. 799.]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/799-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

8. Yevropejs'ka khartiia mistsevoho samovriaduvannia. 15 zhovtnia 1985 r. [European charter of local self-government. October 15, 1985]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036#Text [in Ukrainian].

9. Kyrydon, A.M. (2020). Kolektyvna pam'iat' iak dominanta rehional'noi identychnosti: teoretyko-metodolohichnyj dyskurs [Collective memory as a dominant regional identity: theoretical and methodological discourse]. *Suchasni problemy natsional'no-kul'turnoi identychnosti: rehional'nyj vymir – Modern problems of national and cultural identity: regional dimension: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*, (pp. 13-28) [in Ukrainian].

10. Komisiia z pytan' vstanovlennia pam'iatnykh znakiv [Commission on issues of installation of memorial signs]. (n.d.). *dsk.kyivcity.gov.ua*. Retrieved from: <https://dsk.kyivcity.gov.ua/content/komisiya-z-pytan-vstanovlennya-pamyatnyh-znakiv.html> [in Ukrainian].

11. Komisiia z pytan' najmenuvan' [Appointments Commission]. (n.d.). *dsk.kyivcity.gov.ua*. Retrieved from: <https://dsk.kyivcity.gov.ua/content/komisiya-z-pytan-najmenuvan.html> [in Ukrainian].

12. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. [Constitution of Ukraine of June 28, 1996]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

13. Potapenko, V.H., Barannyk, V.O., & Bakhur, N.V. (Eds.) (2023). *Mistseve samovriaduvannia iak chynnyk stijkosti tylu: analit. dop.* [Local self-government as a factor in the stability of the rear]. Kyiv: NISD. Retrieved from: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad-stiykist-gromad-_1_gotove_0.pdf [in Ukrainian].

14. Naumova, I.B. (2012). Kontsept «istorychna pam'iat'» v rehional'nomu vymiri [The concept of «historical memory» in the regional dimension]. *Humanitarnyj visnyk NUK. Zb. naukovykh prats' – Humanitarian Bulletin of the National Academy of Sciences. Coll. scientific works*, 5, (pp. 25-232) [in Ukrainian].

15. Zakon Ukrainy Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy schodo Natsional'noho vijs'kovoho memorial'noho kladovyscha vid 31 travnia 2022 r. No. 2292-IX [Law of Ukraine On making changes to some laws of Ukraine regarding the National Military Memorial Cemetery dated May 31, 2022 No. 2292-IX]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2292-20#n10> [in Ukrainian].

16. Rishennia Vykonavchoho komitetu Odes'koi mis'koi rady Pro vnesennia zmin do rishennia Vykonavchoho komitetu Odes'koi mis'koi rady vid 25 chervnia 2020 roku No. 220 «Pro zatverdzhennia skladu istorykotoponimichnoi komisii pry vykonavchomu komiteti Odes'koi mis'koi rady ta ii Polozhennia» 30 sichnia 2023 r. No. 01 [Decision of the Executive Committee of the Odesa City Council On making changes to the decision of the Executive Committee of the Odesa City Council No. 220 of June 25, 2020 «On approval of the composition of the historical and toponymic commission under the Executive Committee of the Odesa City Council and its Regulations» of January 30, 2023 No. 01]. city-adm.lviv.ua. Retrieved from: <https://omr.gov.ua/ua/acts/committee/196681/> [in Ukrainian].

17. Zakon Ukrainy Pro Holodomor 1932-1933 rokov v Ukraini vid 28 lystopada 2006 r. No. 376-V [Law of Ukraine About the Holodomor of 1932-1933 in Ukraine dated November 28, 2006 No. 376-V]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16#Text> [in Ukrainian].

18. Zakon Ukrainy Pro zasudzhennia komunistychnoho ta natsional-sotsialistychnoho (natsysts'koho) totalitarnykh rezhymiv v Ukraini ta zaboronu propahandy ikhn'oi symvoliky vid 9 kvitnia 2015 r. No. 317-VIII [Law of Ukraine On the condemnation of the communist and national socialist (Nazi) totalitarian regimes in Ukraine and the prohibition of propaganda of their symbols dated April 9, 2015 No. 317-VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> [in Ukrainian].

19. Zakon Ukrainy Pro zasudzhennia ta zaboronu propahandy rosijs'koi impers'koi polityky v Ukraini i dekolonizatsiiu toponimii vid 21 bereznia 2023 r. No. 3005-IX [Law of Ukraine On condemnation and prohibition of propaganda of Russian imperial policy in Ukraine and decolonization of toponymy dated March 21, 2023 No. 3005-IX]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text> [in Ukrainian].

20. Rishennia Odes'koi oblasnoi rady Pro zatverdzhennia Polozhennia pro postijni komisii Odes'koi oblasnoi rady VIII sklykannia vid 18 hrudnia 2020 r. No. 16-VIII [Decision of the Odesa Regional Council On the approval of the Regulations on the Standing Committees of the Odesa Regional Council of the VIII convocation dated December 18, 2020 No. 16-VIII]. *oblrada.od.gov.ua*. Retrieved from: https://oblrada.od.gov.ua/wp-content/uploads/16-VIII_zminy-11-2023.pdf [in Ukrainian].

21. Zakon Ukrainy Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini vid 21 travnia 1997 r. No. 280/97-VR [Law of Ukraine On local self-government in Ukraine of May 21, 1997 No. 280/97-VR]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

22. Zakon Ukrainy Pro orhany samoorganizatsii naseleння vid 11 lypnia 2001 r. No. 2625-III [Law of Ukraine On bodies of self-organization of the population dated July 11, 2001 No. 2625-III]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2625-14#Text> [in Ukrainian].

23. Zakon Ukrainy Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrains'koi natsional'noi ta hromadians'koi identychnosti vid 13 hrudnia 2022 r. No. 2834-IX [Law of Ukraine On the main principles of state policy in the sphere of the establishment of Ukrainian national and civil identity dated December 13, 2022 No. 2834-IX]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> [in Ukrainian].

24. Zakon Ukrainy Pro okhoronu kul'turnoi spadschyny vid 8 chervnia 2000 r. No. 1805-III [Law of Ukraine On the protection of cultural heritage of June 8, 2000 No. 1805-III]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> [in Ukrainian].

25. Rishennia Ivano-Frankivs'koi mis'koi rada Pro Poriadok sporudzhennia pam'iatnykiv, vstanovlennia pam'iatnykh znakiv, memorial'nykh doschok na terytorii Ivano-Frankivs'koi mis'koi terytorial'noi hromady vid 8 lypnia 2021 r. No. 263-11 [Decision of the Ivano-Frankivsk City Council About the Procedure for the construction of monuments, installation of memorial signs, memorial plaques on the territory of the Ivano-Frankivsk City Territorial Community of

July 8, 2021 No. 263-11]. www.namvk.if.ua. Retrieved from: <http://www.namvk.if.ua/dt/608820/> [in Ukrainian].

26. Rishennia Dnipropetrovs'koi oblasnoi rady Pro postijni komisii Dnipropetrovs'koi oblasnoi rady VIII sklykannia vid 16 hrudnia 2020 r. No. 8-2/VIII [Decision of the Dnipropetrovsk Regional Council About permanent commissions of the Dnipropetrovsk Regional Council of the VIII convocation dated December 16, 2020 No. 8-2/VIII]. oblrada.dp.gov.ua. Retrieved from: <https://oblrada.dp.gov.ua/rishennia/%d0%bf%d1%80%d0%be-%d0%bf%d0%be%d1%81%d1%82%d1%96%d0%b9%d0%bd%d1%96-%d0%ba%d0%be%d0%bc%d1%96%d1%81%d1%96%d1%97-%d0%b4%d0%bd%d1%96%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%bf%d0%b5%d1%82%d1%80%d0%be%d0%b2%d1%81%d1%8c-2/> [in Ukrainian].

27. Zakon Ukrainy Pro pravovyj rezhym voiennoho stanu vid 12 travnia 2015 r. No. 389-VIII [Law of Ukraine On the legal regime of martial law dated May 12, 2015 No. 389-VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].

28. Zakon Ukrainy Pro pravovyj status ta vshanuvannia pam'iaty bortsiv za nezalezhnist' Ukrainy u XX stolitti vid 9 kvitnia 2015 r. No. 314-VIII [Law of Ukraine On the legal status and commemoration of the fighters for the independence of Ukraine in the 20th century of April 9, 2015 No. 314-VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text> [in Ukrainian].

29. Zakon Ukrainy Pro reabilitatsiiu zhertv represij komunistychnoho totalitarnoho rezhymu 1917-1991 rokiv vid 17 kvitnia 1991 r. No. 962-XI (nazva v redaktsii No. 2325-VIII vid 13.03.2018) [Law of Ukraine On the rehabilitation of victims of the repressions of the communist totalitarian regime of 1917-1991 dated April 17, 1991 No. 962-XI (title in the revision No. 2325-VIII dated March 13, 2018)]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12#Text> [in Ukrainian].

30. Zakon Ukrainy Pro sluzhbu v orhanakh mistsevoho samovriaduvannia vid 7 chervnia 2001 r. No. 2493-III [Law of Ukraine On service in local self-government bodies dated June 7, 2001 No. 2493-III]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2493-14#Text> [in Ukrainian].

31. Zakon Ukrainy Pro status deputativ mistsevykh rad vid 11 lypnia 2002 r. No. 93-IV [Law of Ukraine On the status of deputies of local councils dated July 11, 2002 No. 93-IV]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=93-15#Text> [in Ukrainian].

32. Rozporiadzhennia mis'koho holovy Drohobyts'koi mis'koi rady Pro stvorennia komisii z vyvchennia pytan' schodo provedennia zakhodiv derusyfikatsii ta z perejmenuvannia i prysvoiennia nazv vulytsiam, provulkam, parkam, skveram u mezhakh Drohobyts'koi mis'koi terytorial'noi hromady vid 10 chervnia 2022 r. No. 317-r [Order of the Mayor of the Drohobystk City Council On the creation of a commission to study issues related to the implementation of de-Russification activities and renaming and assigning names to streets, alleys, parks, and squares within the boundaries of the Drohobystk city territorial community dated June 10, 2022, No. 317-r]. doc.drohobych-rada.gov.ua. Retrieved from: <https://doc.drohobych-rada.gov.ua/%E2%84%96-317-%D1%80-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8-%D0%BF%D1%80/> [in Ukrainian].

33. Rozporiadzhennia Ternopil's'koho mis'koho holovy Pro stvorennia komisii z pytan' najmenuvannia (perejmenuvannia) vulyts' ta inshykh ob'iektiv, iaki mistiat' rosij's'ke pokhodzhennia vid 26 kvitnia 2022 r. No. 100 [Order of the Ternopil Mayor On the creation of a commission on the naming (renaming) of streets and other objects that contain Russian origin of April 26, 2022 No. 100]. ternopilcity.gov.ua. Retrieved from: <https://ternopilcity.gov.ua/normative-documents/rozporiadzhennya-miskogo-golovi/59128.html> [in Ukrainian].

34. Rozporiadzhennia Vylkivs'koho mis'koho holovy Pro stvorennia komisii z pytan' najmenuvannia (perejmenuvannia) vulyts' ta inshykh ob'iektiv, iaki mistiat' rosij's'ke pokhodzhennia vid 26 travnia 2022 r. No. 127/01-24 [Order of the Mayor of Vilkiivsk On the establishment of a commission on the naming (renaming) of streets and other objects that contain Russian origin dated May 26, 2022 No. 127/01-24]. rada.info. Retrieved from: https://rada.info/upload/users_files/40594334/6188a42fa0f78398ba778e7b2f33f323.pdf [in Ukrainian].

35. Zakon Ukrainy Pro stolytsiu Ukrainy – misto-heroj Kyiv vid 15 sichnia 1999 r. No. 401-XIV [Law of Ukraine About the capital of Ukraine – the hero city Kyiv of January 15, 1999 No. 401-XIV]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text> [in Ukrainian].

36. Zakon Ukrainy Pro uvichnennia peremohy nad natsyzmom v Druhij svitovij vijni 1939-1945 rokiv vid 9 kvitnia 2015 r. No. 315-VIII [Law of Ukraine On the perpetuation of the victory over Nazism in the Second World War of 1939-1945 dated April 9, 2015 No. 315-VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-19#Text> [in Ukrainian].

37. Rishennia L'vivs'koi oblasnoi rady Pro utvorennia postijnykh komisij oblasnoi rady vid 4 hrudnia 2020 r. No. 12 [Decision of the Lviv Regional Council On the formation of permanent commissions of the regional council of December 4, 2020 No. 12]. drive.google.com. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1EIIZOT4883k_pBKPUgVKeOBRBmncqnDX/view [in Ukrainian].

38. Rozporiadzhennia Kyivs'koho mis'koho holovy Pro utvorennia robochoi hrupy z vyvchennia pytan' schodo usunennia pam'iatnykh ob'iektiv, pov'iazanykh z istoriieiu i kul'turoiu rosii ta SRSR, z publichnoho prostoru mista Kyieva vid 14 veresnia 2022 r. No. 508 [Order of the Kyiv Mayor On the formation of a working group to study issues related to the removal of memorial objects related to the history and culture of Russia and the USSR from the public space of the city of Kyiv of September 14, 2022 No. 508]. kyivcity.gov.ua. Retrieved from: https://kyivcity.gov.ua/npa/pro_utvorennia_robocho_grupi_z_vivchennia_pitan_schodo_usunennia_pamyatnikh_obyektiv_povyazanikh_z_istoriyeyu_i_kulturoyu_rosi_ta_srsr_z_publichnogo_prostoru_mista_kyieva/mg_508_979000/ [in Ukrainian].

39. Rozporiadzhennia Kyivs'koho mis'koho holovy Pro utvorennia robochoi hrupy z opratsiuvannia propozyzij ta formuvannia pereliku ob'iektiv mis'koho pidporiadkuvannia, nazvy iakykh pov'iazani z rosij's'koiu federatsiieiu ta/abo ii soiuznykamy (satelitamy) vid 20 travnia 2022 r. No. 250 [Order of the Mayor of Kyiv On the formation of a working group for the elaboration of proposals and the formation of a list of objects of municipal subordination, the names of which are associated with the Russian Federation and/or its allies (satellites) dated May 20, 2022 No. 250]. kyivcity.gov.ua. Retrieved from: https://kyivcity.gov.ua/npa/pro_utvorennia_robocho_grupi_z_opratsyuvannia_propozitsiy_ta_formuvannia_pereliku_obyektiv_miskogo_pidporyadkuvannia_nazvy_yakikh_povyazani_z_rosijskoyu_federatsiyeyu_taabo_soyuznikami_satelitami/mg_250_978996/ [in Ukrainian].

40. Proekty, zareiestrovani za vsi sesii IX sklykannia [Projects registered for all sessions of the IX convocation]. (n.d.). rada.gov.ua. Retrieved from: <https://rada.gov.ua> [in Ukrainian].

41. Sereda, V.V. & Mazuryk, O.V. (2013). Polityka pam'iaty v Ukraini: mizh zahal'nonatsional'nym ta rehional'nymy rivniamy [Politics of memory in Ukraine: between national and regional levels]. Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina – Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin, 1045, (pp. 101-109) [in Ukrainian].

42. Kharechko, I.Z. (2014). Polityko-pravovi mekhanizmy uchasti hromadian u protsesi pryjniattia politychnykh rishen' v umovakh elektronnoi

demokratii [Political and legal mechanisms of citizens' participation in the process of making political decisions in the conditions of electronic democracy]. Extended abstract of Doctor's thesis. Lviv [in Ukrainian].

43. Shevchenko, N.V. (2019). Rehional'na istorychna pam'iat' Pivdennoi Ukrainy u konteksti suchasnoi derzhavnoi polityky natsional'noi pam'iaty [Regional historical memory of Southern Ukraine in the context of modern state policy of national memory]. Naukovi pratsi. Istorii – Scientific works. History, 309, 321, (pp. 83-87) [in Ukrainian].

44. Yuvsechko, Y., Shaulskiy, M., Zaiats, N. & Seniv, L. (2023). Legal aspects of the activities of local self-government bodies under martial law. Lex Humana, 15 (2), (pp. 343-357) [in English].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Світлана Власенко: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка: вул. Академіка Ромоданова, 12/2, м. Київ, 04050, Україна.

Svitlana Vlasenko: Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv: str. Akademika Romodanova, 12/2, Kyiv, 04050, Ukraine.

ORCID. ORG./ 0000-0002-1073-9680

E-mail: s_vlas_v@ukr.net